

Mikael Traung

Ser på: Dokumentärer.

Läser: Mest fackböcker.

Lyssnar på: Afrikansk musik, framförallt från Mali.

Vill fördjupa mig i: Nördiga stenrelaterade frågor antar jag, senast har det gällt skruvade kolonner.

Favoritstenar: Roslagssandsten samt Upplands- och Mölnbo-marmor, fantastiska stenar som tyvärr inte är tillgängliga längre.

”Teknik kan inte ersätta handens förmåga”

Han är skulptören som sadlade om. Mikael Traung är i dag en av Sveriges mest anlitade stenkonsulter inom restaurering, inte sällan inblandad i projekt som har stort kulturhistoriskt värde.

TEXT PETER WILLEBRAND FOTO ANNA RUT FRIDHOLM

För närvarande arbetar Mikael Traung bland annat med kvarteret Rosenbad och Uppsala universitetshus, men är även inblandad projekt ute i landet, som till exempel gamla krematoriet i Örebro och Nikolai församlingshem som vi skriver om detta nummer.

– Det var mer slumpen som ledde in mig på det här jobbet. Jag har en ganska brokig bakgrund, i grunden är jag skulptör och har gått flera konstutbildningar, både i Sverige och internationellt, bland annat i Holland.

Men som för många konstnärer var tillvaron ofta ekonomiskt osäker och han kände behov att skaffa sig en mer säker utbildning och ett yrke med en stadig lön.

Han bestämde sig att för att utbilda sig till byggnadsantikvarie, där även hans tidigare kunskaper om olika material skulle komma till sin rätt.

– Direkt efter utbildningen började jag jobba för Restaurator i Stockholm som bland annat var anlitade av Statens fastighetsverk. Det var en bra och liten arbetsplats, med många roliga objekt som Ferdinands Bobergs Rosenbad, som innebar att man fick arbeta med många olika delar inom restaurering.

När han inledde sin yrkesbana för drygt 20 år sedan var synen på restaurering och metoder lite annorlunda jämfört med i dag.

– Då handlade det nästan uteslutande om konservatorsmetoder där man skulle bevara så mycket som möjligt och begränsa ingreppen. Stenbyten skedde väldigt sällan, och när det byttes var det bara enstaka bitar.

Ett annat problem var bristen på stenhuggare, som kunde utföra den typ av arbeten som behövdes göras, i Sverige.

– Jag räknade till tre utbildade som kunde hugga i alla typer av sten. Det rädde alltså brist på kompetens och kapacitet, vilket satte en gräns för den mängd stenbyten som kunde utföras.

Mikael Traung arbetade åtta år för Restaurator. År 2005 startade han eget och har drivit företaget under eget namn sedan dess. Stenuppdragen har ökat stadigt med statliga, kommunala och större fastighetsbolag som återkommande arbetsgivare.

– I dag är det också betydligt vanligare att stenen byts vid restaureringar.

Skadorna är ofta typiska när det gäller äldre stenas fasader: järnkramlor som har rostat och sprängt sönder stenen, fukt som har trängt in i fogar och orsakat sprickor eller sten som uppvisar olika typer av vittringsskador. När skadorna har blivit för omfattande tar man numera ofta ett större grepp på restaureringen och stora volymer sten byts ut mot nyhuggen.

– Vanligtvis kontaktas jag i ett skede när stenens vittring har blivit ett problem eller när mindre bitar lossnar. Fastighetsägaren kanske oroar sig för en ökad risk för fallande sten vid en pågående restaurering och vill ha en genomsyn av hela fasaden. I dag är det inte ovanligt att man vid en restaurering byter upp till 500-600 stenar i en fasad.

Men då är det också viktigt att hitta en sten som motsvarar den som ska ersättas. Många stensorter i våra kulturhistoriska byggnader bryts av olika skäl inte längre, som till exempel gotländsk sandsten som förekommer i Stockholms slott och många sekelskiftesfasader i våra storstäder. Vid den pågående restaureringen av slottet ersätts den med schweizisk rorschachersandsten, som med tiden blir mer lik den gotländska förlagan.

– Det inte bara viktigt att hitta rätt sten, det ska också vara en

”Överlag har vi en fantastiskt bra berggrund i Sverige, med en stor bredd av olika stensorter som håller hög kvalitet.”

sten som går att få fram i stora volymer och rätt dimensioner i en jämn försörjning över lång tid.

Mikael Traung är även involverad i den pågående restaureringen av Skånebanken och övriga fasader i kvarteret Rosenbad. Totalt ska uppemot 500 bitar bytas ut i den tidigare bankfasaden. Där har den klassiska Övedsandsten, som inte bryts längre, ersatts med Orsasandsten som har liknande kulör och lagringsmönster.

– Tekniskt sett har den också mycket bra egenskaper. Det är en hård sandsten, väl lämpad att hugga till intrikata och skulpturala former, säger Mikael Traung.

– Överlag har vi en fantastiskt bra berggrund i Sverige, med en stor bredd av olika stensorter som håller hög kvalitet.

Skånebanken är också ett exempel på de utmaningar som Mikael Traung ofta ställs inför. Flera detaljer och ornament har varit så kraftigt söndervittrade att det varit svårt att rekonstruera dem. Äldre foton har varit till viss hjälp, men alla detaljer har inte kunnat dokumenteras fullt ut.

– Där har vi i stället fått förlita oss på enstaka små fragment i avläsbart skick, formexempel på motsvarande ornament i andra delar av fasaden och på stenhuggarnas hantverksskicklighet.

En stor del av det arbetet har utförts av tyska stenhuggare på ett stenhuggeri i Hannover. Mikael Traung återkommer till behovet av just duktiga stenhuggare. Det är uppenbart att han har koll på dem som finns tillgängliga i Sverige. Han vet vilka som är stenmästare och vilka som till exempel har arbetat med slottet, där flertalet av stenhuggarna kommer från Tyskland, Polen och Danmark, länder där stenhuggartraditionen fortfarande är stark och utbildningar finns.

– Även om teknikutvecklingen har varit snabb kan den inte fullt ut ersätta handens förmåga och människans kreativitet. Det är något som man både ska ha stor respekt för och värda.

– Det också viktigt att ha med sig i det här jobbet, där det sällan finns färdiga lösningar eller mallar. Mycket handlar om att samla på sig erfarenheter. Man kan aldrig på förhand veta vad som väntar, vilket förstås även gör arbetet både mer varierat och stimulerande.

Mikael Traungs personliga förhållande till stenen som material har också fördjupats sedan han började arbeta som stenkonsult, och han har under senare år kunnat återknyta till sin tidigare konstnärsbana som skulptör.

– Jag huggar själv i sten sedan tio år tillbaka och har ställt ut, på sätt och vis är väl cirkeln slut, säger han. ■